

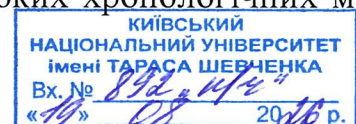
Голові разової спеціалізованої вченої ради
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
доктору політичних наук, професору,
завідувачу кафедри політології
Філософського факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
БАТРИМЕНКО Олегу Володимировичу

ВІДГУК

**Офіційного опонента, кандидата педагогічних наук,
доцента, завідувача кафедри психології, педагогіки та філософії
Закладу вищої освіти «Університет трансформації майбутнього»
Децюк Тетяни Миколаївни
на дисертацію Єрмоленко Ірини Володимирівни
на тему «Особливості молодіжної політики в сучасній Україні»
що подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань
05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія»**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Дисертаційна робота Ірини Володимирівни Єрмоленко присвячена політологічному осмисленню молодіжної політики в Україні як самостійної сфери публічної політики, що формується на перетині діяльності державних інституцій, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства, молодіжної інфраструктури та самої молоді. Вибір теми є своєчасним з огляду на те, що молоде покоління одночасно зазнає найбільш відчутного впливу суспільно-політичних трансформацій і виступає активним учасником державотворення, волонтерського руху, захисту країни та процесів відновлення.

Авторка обґрунтовано розглядає молодіжну політику не лише як сукупність програм підтримки окремої соціально-демографічної групи, а як індикатор демократичності політичної системи, якості міжінституційної взаємодії та здатності держави створювати сталі механізми участі. Важливим є те, що в дисертації проблема досліджується у широких хронологічних межах,

що охоплює період від 1991 до 2025 року із виокремленням трансформаційних етапів після 2014 та 2022 років. Це в свою чергу дозволило простежити не лише нормативне накопичення у сфері молодіжної політики, а й повторювані інституційні розриви, залежність профільних структур від політичної кон'юнктури та поступову зміну ролі молоді від об'єкта опіки до суб'єкта політичної взаємодії.

Отже, тема дисертації відповідає сучасному стану політичної науки та практичним потребам публічного управління. Її дослідження має значення для осмислення інституційної стійкості молодіжної політики, розвитку механізмів молодіжної участі, адаптації європейських підходів до умов війни та повоєнного відновлення України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Структура дисертаційного дослідження логічно підпорядкована поставленій меті, а саме комплексно проаналізувати особливості формування та реалізації молодіжної політики в Україні на державному й місцевому рівнях. Робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, загальних висновків і списку використаних джерел. Послідовність викладу забезпечує рух від концептуалізації категорій «молодь» і «молодіжна політика», аналізу нормативного та інституційного забезпечення до розроблення критеріїв ефективності й визначення напрямів удосконалення політики.

У вступі коректно визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, хронологічні межі та гіпотезу дослідження. Гіпотеза про те, що ефективність молодіжної політики обмежується передусім інституційною нестабільністю, перерваністю механізмів реалізації та недостатнім залученням молоді, послідовно перевіряється в усіх розділах і знаходить підтвердження у загальних висновках. Завдання дослідження узгоджені зі структурою роботи, а висновки до розділів відображають результати їх виконання.

Методологічну основу становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів. Аналіз, синтез та узагальнення застосовано для систематизації наукових підходів і формування понятійно-категоріального апарату; системний та структурно-функціональний підходи застосовано для

розгляду молодіжної політики як багаторівневої системи; історичний метод використано для реконструкції еволюції нормативного й інституційного забезпечення; порівняльний – для зіставлення українських та європейських підходів; аналіз статистичних даних і вторинних соціологічних матеріалів – для характеристики становища та участі молоді. Обраний комплекс методів загалом відповідає предмету й завданням дослідження.

Теоретична база роботи є достатньо репрезентативною. Авторка опрацювала 154 джерела, з яких 43 іноземними мовами, залучила класичні та сучасні дослідження молоді, молодіжної участі, моделей молодіжної політики, публічного управління, нормативно-правові акти, стратегічні документи, матеріали органів державної влади, Ради Європи та інших міжнародних інституцій. Позитивно слід оцінити використання актуальних аналітичних і соціологічних матеріалів за 2015–2025 роки, що дозволило врахувати зміни після Революції Гідності, децентралізації та початку повномасштабної війни.

У першому розділі переконливо систематизовано міждисциплінарні підходи до розуміння молоді та показано, що її вікове визначення не вичерпує політичного змісту цієї категорії. Авторка обґрунтовує подвійний суб'єктно-об'єктний статус молоді та пов'язує політичну суб'єктність із трьома ознаками: рівнем політичної активності, здатністю до самоорганізації й участю в ухваленні рішень. Запропоноване визначення молодіжної політики як напряму публічної політики, спрямованого на створення умов для розвитку, самореалізації та участі молоді у суспільно-політичному житті, логічно випливає з проведеного теоретичного аналізу.

Другий розділ містить послідовний аналіз нормативно-правового та інституційного становлення молодіжної політики. Особливо значущим є висновок про те, що розширення законодавчої бази саме по собі не гарантує ефективності політики, якщо профільні органи регулярно реорганізуються, втрачається інституційна пам'ять, а механізми координації залишаються несталими. Авторка переконливо показує перехід від вертикальної моделі до мережевої взаємодії держави, громадянського суспільства, бізнесу, молодіжних центрів, рад і міжнародних партнерів.

У третьому розділі обґрунтовано систему критеріїв оцінювання ефективності молодіжної політики: інституційна сталість, політична участь молоді, репрезентативність, відповідність європейським стандартам, результативність програм та інтегральний критерій ресурсного забезпечення. До переваг цього підходу належить поєднання інституційних, процесуальних і результативних параметрів, а також критичне ставлення до практики, за якої ефективність вимірюється переважно кількістю проведених заходів. Порівняння української адміністративно-звітної моделі з європейськими підходами evidence-based policy та youth impact assessment створює аргументовану основу для запропонованих рекомендацій.

Загальні висновки відповідають меті та завданням дисертації, узагальнюють результати всіх розділів і підтверджують сформульовану гіпотезу. Рекомендації щодо зміцнення інституційної сталості, розвитку системи моніторингу та оцінювання, підвищення репрезентативності молодіжної участі, посилення місцевого рівня та адаптації європейських практик до безпекових і відновлювальних потреб України мають логічне підґрунтя у проведеному аналізі.

Наукова новизна одержаних результатів. Оцінюючи наукову новизну, слід зазначити, що її положення сформульовано у дисертації за усталеною градацією «вперше», «удосконалено», «набули подальшого розвитку» та загалом підтверджено змістом основної частини роботи.

До результатів, одержаних уперше, авторка відносить обґрунтування системи критеріїв оцінювання ефективності молодіжної політики в Україні та політологічну періодизацію інституційних трансформацій у 1991–2025 роках. Перше положення має достатнє змістове підтвердження у підрозділі 3.1, де критерії не лише перелічено, а застосовано для діагностики стану політики в Україні та порівняння з європейськими підходами. Наукову цінність становить включення до системи не тільки результативності програм, а й інституційної сталості, репрезентативності та реального рівня політичної участі молоді. Водночас ресурсне забезпечення обґрунтовано як інтегральну умову дієвості всіх інших критеріїв.

Друге положення новизни розкрито у підрозділі 2.2 через аналіз послідовних реорганізацій центральних органів виконавчої влади, відповідальних за молодіжну політику. Авторка не обмежується хронологічним описом, а виявляє закономірність: циклічні організаційні зміни спричиняють розриви у реалізації програм, втрату кадрової та інституційної пам'яті й зниження керованості політики. Саме інтерпретація періодизації крізь категорію інституційної сталості надає цьому результату політологічного змісту.

До удосконалених положень обґрунтовано віднесено розуміння подвійної суб'єктно-об'єктної природи молоді. Авторка конкретизує політичну суб'єктність через критерії активності, самоорганізації та участі в ухваленні рішень, а також показує її трансформацію в умовах Революції Гідності та повномасштабної війни. Удосконалено й порівняльне бачення механізмів моніторингу та оцінювання: зіставлення адміністративної звітності в Україні з evidence-based policy та youth impact assessment у європейській практиці дало змогу визначити напрями переходу від обліку заходів до оцінювання впливу.

Подальшого розвитку набули положення про перехід від патерналістської до партнерської моделі молодіжної політики та про мережевий характер взаємодії її суб'єктів. Ці висновки спираються на аналіз ролі молодіжних рад, центрів, громадських організацій, молодіжних працівників, бізнесу й міжнародних партнерів. Авторка аргументує, що сучасна модель не може бути ефективною як суто вертикальна система управління, оскільки потребує горизонтальної координації та реального включення молоді в політичний цикл.

Таким чином, заявлені положення новизни не є декларативним переліком: вони узгоджені зі структурою дисертації, відображені у проміжних і загальних висновках та становлять взаємопов'язану концептуальну рамку. Водночас ступінь новизни окремих результатів доцільно розуміти саме у площині їх систематизації, політологічної інтерпретації та адаптації до сучасного українського контексту, а не як заперечення наявності попередніх досліджень кожного з компонентів окремо.

Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Практична цінність дисертації визначається можливістю використання запропонованих критеріїв і рекомендацій у формуванні та оцінюванні державних, регіональних і місцевих програм молодіжної політики. Система критеріїв може бути покладена в основу аналітичних матриць, моніторингових звітів і процедур оцінювання, що враховують не тільки кількісні показники охоплення, а й інституційну сталість, якість участі, репрезентативність і суспільний ефект.

Результати роботи можуть бути корисними для Міністерства молоді та спорту України, структурних підрозділів обласних і місцевих органів влади, молодіжних рад, молодіжних центрів, громадських організацій та фахівців молодіжної роботи. Запропоновані підходи дають змогу вдосконалити міжінституційну координацію, обґрунтованіше планувати ресурси, розширювати участь молоді з різних соціальних і територіальних груп та оцінювати програми на основі результатів, а не лише виконаних заходів.

Окреме практичне значення мають положення, пов'язані з місцевим рівнем молодіжної політики. Вони можуть використовуватися під час розроблення стратегій і програм у територіальних громадах, визначення ролі молодіжних консультативно-дорадчих органів, організації роботи молодіжних центрів та запровадження механізмів залучення молоді до ухвалення рішень. Рекомендації щодо врахування безпекових, міграційних, психологічних та відновлювальних викликів є важливими для адаптації молодіжної політики до умов воєнного стану й повоєнної відбудови.

Матеріали дисертації можуть також застосовуватися в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін із політології, публічної політики, публічного управління, молодіжної роботи, громадянської участі та місцевого розвитку, а також у підготовці аналітичних матеріалів і програм підвищення кваліфікації фахівців, які працюють із молоддю.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження апробовано та оприлюднено у 11 одноосібних працях: п'яти

статтях у наукових фахових виданнях України категорії «Б» і шести тезах доповідей, опублікованих за матеріалами міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій. Кількісні й тематичні характеристики публікацій узгоджуються з відомостями, наведеними у дисертації та окремому переліку публікацій.

Стаття «Молодіжні ради як інструмент формування та реалізації молодіжної політики в Україні» розкриває інституційні механізми участі молоді та проблематику місцевого рівня. У праці «Роль молоді у формуванні молодіжної політики в Україні: виклики та можливості» відображено положення про суб'єктність молоді та її залучення до політичних процесів. Стаття «Молодіжна політика: сутність та основні моделі реалізації» співвідноситься з теоретичним блоком першого розділу та авторським осмисленням моделей молодіжної політики. Публікація «Механізм формування молодіжної політики на рівні територіальних громад як чинник демократичного розвитку» висвітлює локальний вимір політики, а стаття «Молодіжний працівник у системі молодіжної політики України: процес становлення, функції та виклики» підтверджує професіоналізацію молодіжної роботи та розвиток інфраструктурного компонента.

Тематика тез доповідей охоплює інструменти молодіжної політики, її місце у структурі публічної політики, перспективи розвитку, залучення молоді до розвитку громад, участь як показник ефективності та цифровізацію як чинник модернізації. Сукупно ці публікації відображають основні теоретичні, інституційні та прикладні напрями дисертації.

Публікації є одноосібними, містять результати, отримані авторкою самостійно, та забезпечують належну апробацію положень дослідження. Водночас найбільш комплексні результати третього розділу «Інтегрована система критеріїв ефективності та періодизація інституційних трансформацій» представлені у публікаціях переважно через окремі складові. Це не заперечує повноти оприлюднення основних результатів, проте окрема узагальнювальна стаття, присвячена цим двом положенням новизни, посилила б їх видимість у фаховому дискурсі.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертацію виконано українською мовою як завершену самостійну кваліфікаційну наукову працю. Її структура, обсяг, зміст анотацій українською та англійською мовами, формулювання об'єкта, предмета, мети, завдань, методів, наукової новизни, теоретичного і практичного значення, відомостей про апробацію та публікації відповідають вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Робота містить 173 сторінки, з них 147 сторінок основного тексту, складається з трьох взаємопов'язаних розділів та спирається на 154 джерела. Тема, мета і результати відповідають спеціальності 052 «Політологія», оскільки дослідження зосереджене на політичних інститутах, публічній політиці, участі молоді, механізмах ухвалення та реалізації рішень, інституційній взаємодії й демократичному розвитку.

У тексті дотримано академічного стилю викладу, використані ідеї та дані інших авторів супроводжуються бібліографічними посиланнями. Зміст дисертації узгоджується з анотацією та опублікованими працями. Ознак змістовної невідповідності між заявленими результатами й матеріалами основної частини не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи дисертацію в цілому, вважаю за необхідне окреслити положення, які можуть стати предметом наукової дискусії та подальшого розвитку дослідження.

1. Емпіричну базу роботи становлять переважно нормативні документи, статистичні матеріали та результати вторинних соціологічних досліджень. Для теми, в якій центральне місце посідає суб'єктність молоді та її реальний вплив на політичний цикл, доцільним було б доповнити дослідження власними емпіричними даними, а саме напівструктурованими інтерв'ю з представниками молодіжних рад, молодіжними працівниками та посадовцями або кейс-стаді кількох територіальних громад. Це надало б змогу перевірити запропоновані критерії ефективності на конкретному матеріалі.

2. Запропонована система оцінювання включає п'ять основних критеріїв і додатковий інтегральний критерій ресурсного забезпечення. Проте в роботі не

повною мірою операціоналізовано кожен критерій: не визначено систему вимірюваних індикаторів, шкалу оцінювання, вагу параметрів і спосіб інтегрування результатів у підсумкову оцінку. Подальша формалізація моделі перетворила б її з аналітичної рамки на придатний до практичного застосування інструмент моніторингу.

3. Порівняння України з європейськими практиками є змістовно важливим, однак поняття «європейська модель» у роботі подекуди використовується узагальнено. Молодіжна політика країн Європи суттєво відрізняється за рівнем централізації, роллю муніципалітетів, моделями фінансування та інструментами участі. Вибір кількох контрастних національних кейсів і чіткі критерії їх зіставлення дали б змогу точніше визначити, які практики можуть бути адаптовані в Україні, а які залежать від специфічного інституційного контексту.

4. У дисертації слушно наголошено на нерівномірній репрезентативності молодіжної політики та недостатній увазі до молоді із сільських територій, внутрішньо переміщених осіб і молоді з інвалідністю. Водночас інтерсекційний вимір цих нерівностей, зокрема взаємодія територіального, гендерного, соціально-економічного та безпекового чинників, розкритий стисло. Його поглиблення дозволило б конкретизувати критерій репрезентативності й краще пов'язати його з принципом недискримінації та доступністю механізмів участі.

5. Вплив повномасштабної війни визначено одним із ключових контекстів дослідження, проте окремі воєнні трансформації молодіжної політики такі, як участь молоді у секторі безпеки й оборони, становище молодих ветеранів, довгострокова міграція, повернення молоді, реінтеграція та участь у відновленні, могли б бути структуровані як самостійний аналітичний блок. Це посилило б зв'язок між заявленою актуальністю та прикладними рекомендаціями.

Ці зауваження мають переважно уточнювальний характер і не ставлять під сумнів основні наукові результати дисертації.

Загальний висновок. Дисертація Єрмоленко Ірини Володимирівни «Особливості молодіжної політики в сучасній Україні» є самостійною,

завершеною та актуальною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано результати, що мають теоретичне й практичне значення для політичної науки та розвитку молодіжної політики в Україні.

У роботі комплексно проаналізовано концептуальні засади, нормативно-правове й інституційне забезпечення молодіжної політики, простежено його трансформації у 1991–2025 роках, обґрунтовано систему критеріїв ефективності, розкрито перехід до партнерської та мережевої моделі взаємодії суб'єктів, визначено напрями адаптації європейських підходів до умов війни й повоєнного відновлення. Наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими, відповідають меті й завданням дослідження та відображені в одноосібних публікаціях авторки.

Висловлені дискусійні положення і зауваження не знижують загальної позитивної оцінки роботи та можуть бути враховані у подальших дослідженнях авторки. За змістом, структурою, рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням дисертація відповідає вимогам, що ставляться до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії, а її авторка, Єрмоленко Ірина Володимирівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

Офіційний опонент:

**кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри психології,
педагогіки та філософії Закладу вищої освіти
«Університет трансформації майбутнього»**

Тетяна ДЕЦЮК

Ірина Єрмоленко
Президент ЗВО, Тетяна

Тетяна
Єрмоленко

